

ΝΙΚΟΣ ΚΑΡΒΟΥΝΗΣ

Φίλοι Κύριοι, αφήστε με να μιλήσω από τὰ «Γράμματα» γιὰ τὸν ἄνθρωπο—τὸν ὠραῖο καὶ τὸν εὐγενικόν—ποῦ ἦταν ὁ μόνος μου φίλος.

Πάνε τώρα δυὸ πάνω κάτω χρόνια. Ἐνα βράδυ, κάτω ἀπὸ ἓνα φανάρι Παρισιοῦ δρόμου, ἐδιάβαζα μὲ συγκίνηση ἓνα γράμμα του, γραμμένο ἀπὸ τὸ Καζακλάρ, τῆς παραμονῆς τῆς κήρυξης τοῦ Πολέμου μὲ τὴν Τουρκία.

«Μοῦ ἐδόθηκε, ἔγραφε ἀνάμεσα στ' ἄλλα, ἡ εὐκαιρία νὰ βρῶ ἓνα ὠραῖο θάνατο· δὲν ἐννοῶ νὰ τὴ χάσω.»

Μῆνες ὕστερα ἐλάβαινα ἀπὸ τὸ Μέτσοβο ἓνα μελαγχολικὸ τοῦ γράμμα :

Εἶδα τὸν Μαβίλη νὰ πεθαίνει κι' ἐγὼ ἔζησα ! μοῦ ἔλεγε.

Ἦταν ἔμαθα τὸν τραυματισμὸ τοῦ πάνω στά βουνὰ τοῦ Ἀργυροκάστρου, δὲν ἐδοκίμασα καμμιά λύπη. Ἦξευρα καθ' ὄλο αὐτὸ τὸ διάστημα εἶχε τρέξει κατόπι ἀπὸ μιὰ σφαῖρα. Ἄν ἡ σφαῖρα αὐτὴ τὸν ἐπλήγωσε μόνον ξεύρω πὼς αὐτὸ δὲν ἦταν λάθος του. Ξεύρω ἀκόμα πὼς ὁ τραυματισμὸς του δὲν ἦταν ἡ τέλεια ἐκπλήρωση τοῦ ὄνειρου του.

Ὁ Καρβούνης ἤθελε νὲ πεθάνῃ. Τοῦ ἦταν εὐκολο νὰ πάρῃ ἓνα περιστροφο, ἀλλὰ δὲν τὸ ἔκανε γιὰτὶ αὐτὸ τὸ θεωροῦσε ὡς βεβήλωση τοῦ ἀνδρισμοῦ του. Ἡ ὠραϊότατη ψυχὴ του ἐζήταγε ὅτι εἶχε πετύχει ὁ Μαβίλης : τὴν Εὐθανασία

* *

Ὁ Καρβούνης αἰσθανότανε μὲ μιὰ πληγωμένη ὑπερηφάνεια τοὺς ὑποταχτικούς ἐκείνους στὴν ἀνθρώπινη Μοῖρα στίχους τοῦ Σέλλεϋ :

«Εἶμαστε οἱ σκλάβοι τῆς σφαῖρας μας
κι' οἱ ὁδοιπόροι ἀπὸ τὸ λίκνο στὸ φέρετρο...»

Δὲν ἦταν, δὲν μποροῦσε νὰ εἶνε αὐτὸς καθημερινὸς ἄνθρωπος. Εἶχε μιὰ πάρα-πολὺ γι' αὐτὸ ἀριστοκρατικὴ καὶ ἱπποτικὴ ψυχὴ. Μαζὺ μὲ τὴν ψυχρὴ ἐγκαρτέρηση τῶν ἀνθρώπων ἐκείνων ποῦ εἶνε «οἱ τελευταῖοι τῆς γεννεᾶς των, αἰσθανότανε ὅτι εἶχε ἔρθει «πολὺ ἀργά σ' ἓνα κόσμο γέρικο πλέον.» Μέσα στὴν ψυχὴ του ποῦ ἦταν ἓνα κράμμα κλασσικῆς μεγαλοπρεπείας καὶ γοθικοῦ μυστικισμοῦ ἔπαλλε μιὰ δυνατὴ καὶ γερὴ ζωὴ ποῦ δὲν μποροῦσε νὰ βρῆ ἕξευλλισμα μέσα στὴ σημερινὴ πεζὴ κοινωνία. Αὐτὸς ἤθελε νὰ ζήσῃ μιὰ ζωὴ ποῦ μπορεῖ νὰ μείνῃ ἱστορία—ἢ θρύλλος. Στὴν Ἀθήνα ποῦ ζοῦσε ἦταν ἓνας φυλακισμένος. Πειότερο ἓνας ξένος. Οἱ γύρω του ἔβλεπαν σ' αὐτὸν ἓναν ἄνθρωπο διάφορο τους, ἀλλάζονικό, χιμαιρικόν. Ὅσοι τὸν εἰρωνεύοντο τὸν παρωμοίαζαν μ' ἓνα Δὸν Κιχῶτο. Ὅσοι τὸν ἐλυποῦντο—γιὰτὶ ἦσαν πολλοὶ ποῦ τὸν ἐλυποῦντο—τὸν ἔλεγαν «ἄρρωστο».

Ἄρρωστος ὁ Καρβούνης δὲν ἦτανε. Μέσα στὸ ἀθλητικὸ τοῦ σώμα ἔσφυζε ἓνα αἷμα θερμὸ, ἀνυπόταχτο καὶ περήφανο. Ἄν ἦταν ἄρρωστος ἦταν ἀπὸ τὴν καταναγκαστικὴν ἀκίνησιν τοῦ ὠραίου αὐτοῦ αἵματος καὶ ἀπὸ τῆς ταπεινῆς καὶ βρωμερῆς ἀναθυμιάσεως τῆς γύρω του ζωῆς.

«Ὁ μόνος τίμιος δρόμος, μοῦ ἔγραφε κάποτε, εἶνε νὰ τραβᾷ κανεὶς ἐμπρός, ὅσο βαστοῦνε τὰ πόδια του κι' ἡ καρδιά του, μὲ τὰ μάτια κλειστὰ περιφρονητικά στὴ γύρω ταπεινότητα κι' ὠδηγημένους μόνον ἀπὸ τὰ «πάντ' ἀνοικτὰ πάντ' ἄγρυπνα» μάτια τῆς ψυχῆς του—πρὸ πάντων μὲ τὸ μέτωπο σηκωμένο κι' ἀκατάδεχτο. Ἡ περιφρόνηση αὐτὴ δὲν θὰ μποροῦσε νὰ χαρᾶκηρισθῇ κουτὸς ἐγωϊσμὸς. Εἶνε μόνον μέσον ἀμύνης. Διαφορετικὰ ἀφήνει

πολλά κανείς στο δρόμο τὸν κουραστικό : «aux buissons de la route tous doivent laisser quelque chose ; l'agneau sa toison et l'homme sa vertu.»

Ναί, πειότερο ἦταν ἕνας Δὸν Κιχῶτος—ἀνάμεσα σ' ἕνα κόσμο Σάντζων. Ἀλλοίμονο ὁμως, εἶχε χάσει τὴν ἀφελῆ ἐκείνη πεποίθηση τοῦ ἀγνοῦ καὶ ὄραιοι ἱππότες τοῦ Θεοβάντες. Ἀναγκασμένοι νὰ ζῆ σ' ἕνα περιβάλλο ποῦ δὲν ἦταν παρά πεζοὶ ὑπολογισμοί, ταπεινά πάθη καὶ καθημερινοὶ στοχασμοί, πολὺ διανοητικὸς γιὰ νὰ μπορῆ νὰ προσκολληθῆ πλέον τυφλὰ σὲ μίᾳ πίστη, δὲν ἔβλεπε πλέον ἔμπρὸς του καμιμὰ Θηβαΐδα, καμιμὰ ὑποσχεμένη γῆ ὅπου ὀδοιπορῶντας μποροῦσε νὰ φτάσῃ μιὰ μέρα...

Κι' ἔμοιαζε τοὺς χρυσοθήρες τοῦ Πόου ποῦ πεσμένοι σὲ μιὰ χαράδρα ἐρήμου ξεψυχοῦσαν ἀργὰ ἀπὸ τὴν κούραση χωρὶς νὰ γλυκάνουν τὰ μάτια τους μὲ τὸ μακρυνὸ ἐνατένισμα τοῦ Ἑλτοράντο—τοῦ ἀνύπαρκτου.

Ἦταν ὁ Ἀλάμπαστρος τοῦ Baudelaire ὁ πρίγκηψ τῶν νερῶν ποῦ, ἐξόριστος πάνω στὴ γῆ δὲν μποροῦσε νὰ περπατήσῃ γιατί τὸν ἐμποδίζανε τὰ γιγάντια φτερά του.

Τέτοιος ὁ Καρβούνης ἐπέθαινε κάθε ἡμέρα...

*
**

Κάποτες συγκεντρώνοντας ὅλες του τῆς δυνάμεις ἐδοκίμαζε νὰ πετάξῃ—ποῦ ; ἀδιάφορο... Νὰ πετάξῃ—νὰ φύγῃ ἀπὸ τὴν καθημερινὴ ζωὴ. Τότες ἔπερνε τοὺς μεγάλους δρόμους κι' ἐπήγαινε πρὸς τὰ βουνά, τὰ ἀψηλά καὶ τὰ γαλήνια, κι' ἐκεῖ ἔμεινε ὅσο μποροῦσε περισσότερο, ἀναπνέοντας τὸν ἀμόλυντο ἀέρα, κι' ἀγκαλιάζοντας μὲ τὰ μάτια του τὴν Μητέρα Φύση... Ἦταν τότε ὁ κλασσικὸς ἄνθρωπος—ποῦ ἐπίστευε εἰς τὸν Θεὸν Πῆνα. Ὅταν συνέβαινε κάτι ποῦ ἔβγαινε ἀπὸ τὸν στενὸν ὀρίζοντα τῆς πεζότητος ὁ Καρβούνης ἦταν ἀπὸ τοὺς πρώτους—ὅπως ἀπὸ τοὺς πρώτους ἦτανε στὴν ἐπιανάσταση τῆς 15ης Λυγούστου ποῦ εἶχε ἔρθει σὰν ἕνας δυνατὸς ἄνεμος νὰ ταράξῃ τὰ θολὰ τέλματα τῆς Ἑλληνικῆς ζωῆς. Ἦταν τότε ὁ γοθτικὸς ἄνθρωπος. Ἐξήτοῦσε τὴν περιπέτεια γιὰ τὴν περιπέτεια καὶ μόνη καὶ στὴν μυστικόπαθη φαντασία του ὠνειρεύετο γιὰ τὸν ἑαυτὸ του ὀσοτεινὰ κεφάλαια ἱπποτικῆς ζωῆς ἢ ἀποστολικῆς περιπέτειες λαμπρῶν Σταυροφόρων. Κι' ὅταν ξανάπερτε πάλιν εἰς τὴν καθημερινότητα ἦτανε καὶ πιὸ κουρασμένος καὶ πιὸ ἀπαγοητευμένος. Τότες, ὅπως ὁ Baudelaire, προσέτρεχε σὲ ὀσοτεινὰ καὶ ἡδονικὰ δηλητήρια τὰ ὁποῖα τὸν κατέστρεφαν ἀλλὰ τὰ ὁποῖα τοῦ ἔδιναν τὴν πρόσκαιρὴ λήθη τοῦ γύρω χυδαίου κόσμου καὶ τῆς ψυχῆς του τῆς ἄρρωστης. «Πρέπει νὰ μένω εὐχαριστημένος, μοῦ ἔγραφε, ὅταν κάπου κάπου μπορῶ κι' ἀνοίγω τὸ παράθυρο τοῦ μεθυστοῦ γιὰ νὰ ρίξω βιαστικῆ ματιὰ ἔξω. Κι' ὕστερα, οἱ ἔξυπνοὶ καὶ οἱ παχύδερμοι, ποῦ δὲν ἐγνώρισαν τὸν πυρετὸ τῆς ἀγωνίας, ἐτόιμοι καὶ πάντα γιὰ σπατάλη συμβουλῶν ποῦ δὲν τῆς ζήτησα ποτές μοῦ λένε πῶς κάνω κακὰ νὰ προστρέχω στὰ δηλητήρια... Ὡσὰν νᾶνε κανεὶς ὑποχρεωμένος νὰ φιλαργυρεῖται τὸν τριμιμένο χαλκὸ τῶν ἡμερῶν του ὅταν σπαταλῶντας τὸν χωρὶς τύχη καὶ μεταμέλεια μπορεῖ ν' ἀγοράσῃ λίγες στιγμὲς ἡσυχίας καὶ αὐταπάτης...»

*
**

«Ὁ Ἰλιγγος τοῦ παραπέρα...»

Αὐτὸς ἦτανε ἡ σκέψη του καὶ ὁ πόθος του.

Ἀποσυρμένος μέσα στὸν ἑαυτὸ του ὅπως οἱ εὐγενεῖς τῆς Αὐλῆς τῶν

Βουρβόνων είχαν άποσφραγίσει στους μακρυνούς των έπαρχιακούς πύργους όταν έδέσποζε στη Γαλλική Αύλη ο «μέγας τυχοδιώκτης», όπως έλεγαν τον μέγα Ναπολέοντα, ύπέφερε από την αδράνεια κι' ελυποθυμούσε από τό μάταιο άνάλωμα τών όνειρών του μέσα στον σκοτεινό βωμό τής ψυχής του. Κι' έζητούσε να πάση τά δεσμά του για να βγή πάρα πέρα, ν' ανασάνη πιό ελεύθερα και, σαν ένα μεθυσμένο καράβι, να φύγη πέρα από θάλασσες, όχι για να λιμανιστή πλέον σε θρυλλικές χώρες, αλλά για να χαθή μιá νύχτα μέσα σε μιá τραγική τρικυμία—μεθυσμένος από τό θέαμα τής άπωλείας του...

*
* *

Όταν άκούστηκε τό πρώτο κανόνι ήταν με άνταρτικό σόμα στη Μακεδονία. Δέν πιστεύω να πήγε να πολεμήση με «άπελευθερωτικούς» σχολούς όπως έγραψε ο φίλος μου Καμπάνης. Ό Καρβούνης δέν έθετε κανένα σχολό στη ζωή του. Τό πλν τό ήθελε μέσο για τή ζωή τή δική του πού τήν είχε φαντασθεί σαν ένα ποίημα πού δέν θα έγραφε ποτέ. Άν πήγαινε πίσω από τή σημαία μις ιδέας θα ύπηρετούσε σαν ένας άπλός στρατιώτης— όπως ο Ντιούπολδ. Πήγε ως άντάρτης γιατί ήθελε να έχη τήν ανεξαρτησία, τήν ελευθερία ενέργεια και γιατί έτσι μπορούσε να διαθέτη τον έαυτό του όπως ήθελε. Έγινε άντάρτης από μιá ποιητική αντίληψη του πράγματος. Άπαγορευθήκε όμως γρήγορα από τους συντρόφους του τους όποιους ήθελε άψογους σε όλα ιππότες. Και τότε έγινε Γαριβαλδινός. Τό σόμα αυτό ήταν για να τον άρέσει. Τόν έτραβούσε ή κόκκινη στολή, ή παράδοσις του σώματος να μάχεται άκάλυπτο, τον έτραβούσε ή ιστορία του ή ευγενική...

Ένα άνω κάτω χρόνο ο Καρβούνης ήταν στο στοιχείο του. Έξουσε μέσα στην Φύση, άνάπνεε τον κίνδυνο, είχε ξεχάσει τους ανθρώπους και διατάσσων μερικούς έρυθροχίτωνες ως αξιωματικούς πού ήτο, εμφανάξτετο τον έαυτόν του ως ένα νέον ευγενή ο όποιος έπρεπε να λάμψη εις τον πόλεμον διά κάποιον άνύπαρκτον «ώραίαν» και διά κάποιον άβρον «βασιλέα»...

*
* *

Μου έκανε πάντα τήν εντύπωση ενός από τό σπάνιο είδος τών ανθρώπων πού στην Άγγλία τους λένε country gentlemen. Ήταν άνθρωπος «ράτσας»—pur sang, όπως θα λέγανε στην Γαλλία. Στην Ελλάδα τέτοιοι άνθρωποι μου στάθηκαν πάντα άγνωστοι. Όσοι δέν έχουνε εκεί κάτω τον άποκρουστικό εκείνον πολιτισμό πού λέγεται κοσμοπολιτισμός είναι άνθρωποι χωρίς «σητηκήν ανατροφή». Μεταξύ τών ανθρώπων ακόμα τών γραμμάτων λίγοι (κι' αυτό γιατί πρέπει να μεταχειριστώ αυτή τή λέξη από άβρότητα) πολύ λίγοι είναι εκείνοι πού είναι ότι ο Μαλακιάς λέγει «Κυρίου.»

Ό Καρβούνης ήταν «Κύριος».

Είχε τήν άγγλοσαξωνική εκείνη ευγένεια τών καλοανατεθραμμένων ανθρώπων. Είχε τήν «άνδρικήν ευγένεια.» Έμεις οι Έλληνες και από χαρακτηρισμό και από μίμηση προσπαθήσαμε πάντα να προσανατολιστούμε προς τήν γαλατική λεπτότητα—αίσθημα τελείως έπεί. ίνέ πλέον αφού πέρασε από χρόνους εξέλιξέως. Ή μόνη ευγένεια πού νοιώθουμε έμεις είναι ή του σολοιού : δηλαδή κομπλιμέντα, μειδιάματα, ύποκλίσεις, άβρότης και τέλεια ύποδούλωση του έγώ μας στο κάθε περιβάλλο και στον κάθε κύκλο.

Θυμᾶμαι κάποιο ανέκδοτο τοῦ περιφημοῦ μαρκήσιου ντε-λά-Βαλλιέλ. Κάποτε ἀναγκασμένος νὰ δεχτῆ μιὰ κυρία ποῦ δὲν ἦτανε τῆς ράτσας του ἔδωσε τὸ πόδι του, ὡς νὰ ἦταν πληγωμένος, κι' αὐτὸ γιὰ νὰ μὴ σηκωθῆ νὰ τὴν ὑποδεχτῆ - ὅπως θὰ ἔπρεπε. Πολλοὶ θὰ ἰδοῦνε σ' αὐτὸ μιὰν ἔλλειψη τρόπου. Ἐγὼ εἶδα τὸν σεβασμὸ τοῦ εὐγενοῦς στὸν ἑαυτὸ του.

Τέτοια εἶνε ἡ Ἀγγλοσαξωνικὴ εὐγένεια. Τέτοιαν εἶχε ὁ Καρβούνης.

Ἦτανε country gentleman.

Ἀπὸ ἐξείνους ποῦ ζοῦνε στοὺς μελαγχολικοὺς τοὺς ἐπαρχιακοὺς πύργους γιὰτὶ δὲν θὰ μπορούσαν ποτὲ νὰ κάνουν στὴν Αὐλὴ ἕναν καλὸν αὐλικό. Οἱ περισσότεροὶ ἔχουν τοὺς πύργους των ἀπάνω σὲ λόφους ποῦ καθρεφτίζονται στὴς ἔρημες Σκωτικὲς λίμνες τῆς περιτριγυρισμένης ἀπὸ σιωπηλὰ δάση. Περνοῦν τὸν καιρὸ τους λησιμονημένοι καὶ ὑπερήφανοι καπνίζοντας τὴν πίπα τους πλάϊ στὰ μεγάλα τζάκια τους τὰ στολισμένα μὲ παλῆς πορσελάνες ἢ κυνηγῶντας ἀγρία ζῶα μέσα στὴς ἀπέραντές τους ἰδιοκτησίες. Ὁ κόσμος ποῦ δὲν εἶνε σὰν κι' αὐτοὺς εἶνε σὰν νὰ μὴν ὑπάρχει. Ἀντὶ νὰ κρύβουνε τὴν περιφρόνησὶ τους κάτω ἀπὸ ἕνα τυπικὸ μειδίαμα τοὺς περιφρονοῦνε ἀποφεύγοντάς τους.

Ὁ Καρβούνης, ὅμοια μ' αὐτοὺς φύσις, εἶχε καταφύγει σὲ μιὰ βίλλα τοῦ Μουρούζη, ἔξω ἀπὸ τὴν Ἀθήνα. Ἐσύχναζε πολὺ λίγοις ἀνθρώπους κι' ἔδειχνε φανερῆ τὴν περιφρόνησὶ του σ' ὅλους τοὺς ἄλλους. Ὅσοι ἦτανε φίλοι του ἐγνώρισαν πάντα ἕναν ἄνθρωπον γεμῆτον μάθησι καὶ κρίσι, ἕναν εὐγενῆ χωρὶς προσποίηση κι' ἕνα «Κύριο» χωρὶς ψόγο κανένα.

*
* *

«Τὸ ὠραιότερο ποίημα δὲν γράφεται ζεῖται,» εἶπε κάποιος.

Ὁ Καρβούνης εἶνε ποιητῆς—καὶ τὸ ὠραιότερό του ποίημα εἶνε ἡ ζωὴ του. Αὐτὸς ποῦ πάντα εἶχε ὑπ' ὄψει του στὴ ζωὴ του τὸ «εὐ ζεῖν» τῶν κλασσικῶν δὲν μπορούσε παρὰ ν' ἀναζητήσῃ καὶ τὸ «εὐ θνήσκειν».

Καὶ ξανατῆγε στὴν Ἡπειρο—κι' ἐτραυματίστηγε.

Θὰ λυπόμουνα ὅσο κανεὶς ἄλλος ἂν ἐπέθαινε ἐκεῖ πάνω στὰ βουνὰ ποῦ ὕμνησε ὁ Σέλλεϋ. Ἀλλά, δὲν ξέρω γιατί—ἴσως γιατί τὸν ἐγνώρισα πολὺ, ἴσως γιατί εἶνε τόσο μακρὰ μου πλέον—ἢ ψυχὴ μου ἀρᾶσει νὰ τὸν φαντάζεται νεκρό....

Τὸν βλέπω σὰν σ' ἕνα ὑπόγειο κάποιας καθέδρας τοῦ Βορρῆ—μαρμαρωμένον πάνω σ' ἕναν ὑγρὸ τάφο. Βαρὺ φωτιζόμενον ἀπὸ τὸ φεγγαρίσιο φῶς ὅταν περνάει ἀπὸ πολύχρωμα γοτθικὰ παράθυρα—μὲ τὸ «μάταιο πλέον σπαθί» του κατὰ μῆκος τῶν ποδιῶν του· μὲ τὰ μάτια κλειστὰ στὴν Αἰωνιότητα καὶ τὰ χέρια ἐνωμένα σὲ προσευχὴ· κι' ἀπάνω στὸν τάφο του νὰ γράφῃ πῶς στάθηγε πάντα ἕνας chevalier sans peur et sans reproche.....

ΚΩΣΤΑΣ ΟΥΡΑΝΗΣ